

Také máte ve svém okolí blázna,

který je posedlý pátráním po svých předcích a sestavováním takzvaného stromu života? Že ne? Pak se pozeptejte a určitě nějakého objevíte.

V současné době je tento trend velmi populární. Ne že by rodinná historie předchozí generace nezajímala, ale současná doba přinesla prostředky, jak se k potřebným informacím poměrně rychle dostat.

Zájem o své kořeny ovšem rozhodně není jen výsadou skupiny zapálených nadšenců. Vzpomeňte na sebe. Nezpozorněli

jste snad v době dětství, když si rodiče začali vyprávět o tom, odkud přišli prarodiče nebo prapraprarodiče? A neměli jste i vy pocit čehosi zvláštního, když někdo z příbuzných otevřel stará alba a začal vyprávět o těch, kteří se dívali z nahnědlých fotografií?

A také jste si při tom říkali, jací asi byli, co prožívali a jak skončili?

A co z nich máte vy sami? Které vlastnosti, vlohy, sklony?

Otázku, proč je někdo právě takový, jaký je, si někdy položí v duchu snad každý. A už jako dítě cítí, že příběhy ze starých fotografií mohou mnohé napovědět...

Jak je důležité znát své kořeny, mi dříve také často připomínala jedna bývalá kolegyně. Pokaždé, když ji stihl nějaký neúspěch, klesla jí sebedůvěra na bod mrazu a vnitřně se bičovala pochybnostmi o své rodině. Vyrosla totiž v dětském domově jako odložené dítě. Bůhví proč si proto nepochopitelně odvodila sama pro sebe, že je jen jakýsi „odpad“ a proto nemůže mít v životě úspěch.

Připravili jsme tedy pro vás takový návod, jak se pustit do pátrání po předcích. Ty, kteří už začali, pak třeba může

foto: Marek Wágner

naš časopis popostrčit díky některým šikovným radám.

A pak tu máme ještě jedno překvapení. Během prázdnin a dovolených, kdy vydáváme dvoučíslo, jsme rozhodně nezaháleli a zrealizovali jsme řadu změn, nad kterými už dlouho přemýšlíme na základě vašich námětů i připomínek. V ruce tak držíte vydání magazínu KOKTEJL, kde jsme přehledněji uspořádali rubriky, využili nové grafické prvky a snažili se pro vás najít nová zajímavá témata.

Doufám, že se vám bude nová podoba magazínu KOKTEJL líbit.

Dagmar Cestrová

Dagmar Cestrová, šéfredaktorka
www.cestrova@koktejl.cz

Nepřehlédněte další tituly vydavatelství czechpressgroup
vydavatelství czech press group a.s.

Tajemství

foto: Petr Říha

Hrad Český Šternberk
Unikátní obrázkový rodokmen

Série malých portrétů, umístěná v pracovní nad sedací soupravou byla pořízena ve třicátých letech 20. století rodinným portrétistou a kopistou Josefem Steinerem. Znáznorňuje pět generací předků nynějšího majitele Zdeňka Sternberga. Portrét Zdeňka Sternberga (současného majitele hradu) v dětském věku je umístěn dole uprostřed.

vlastní krve

Asi každý alespoň jednou slyšel nebo sám použil větu: „Po kom to dítě je?“ Odpověď bývá nasnadě – po otci nebo matce. Jenže...

Speciální vložená příloha velké verze magazínu Koktejl

„Rodokmen naší rodiny“

Kde si můžete sami zachytit vaše konkrétní rodinné vazby s původními ilustracemi Dalibora Nesnídala.

D. GABEL

V SLANÉM

Domček

Hermann Lili
Svatba

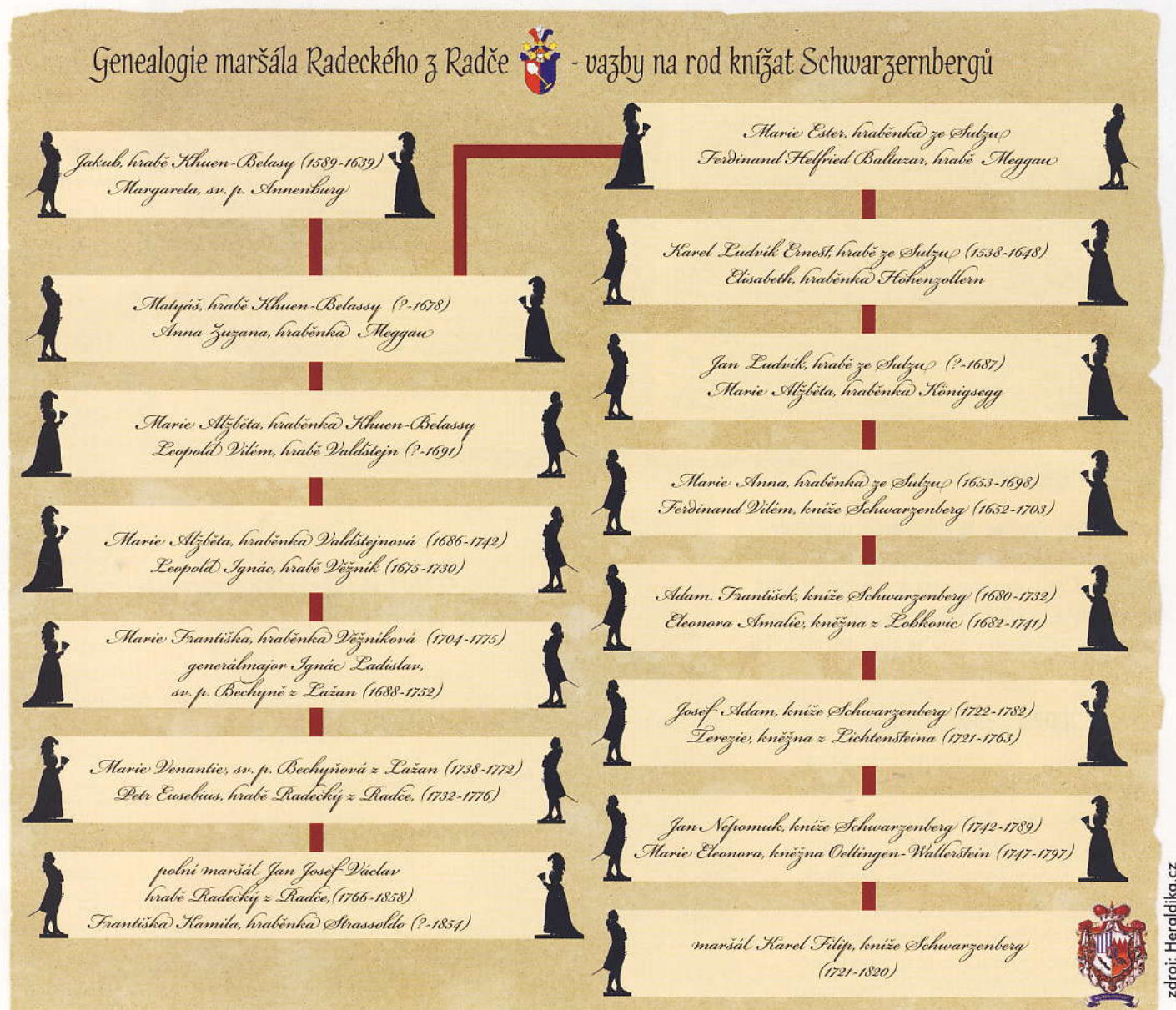
104 KOKTEJL 9/2008

foto: Marek Wágner

Ono to s tou genetikou není tak jednoduché, a tak se dost často vyplácí znát svoje předky a jejich předky a jejich předky a jejich předky... Zdá se vám, že jsme se trochu zasekli? Nikoliv. Genealogie, neboli pomocná historická věda zabývající se studiem rodokmenů a rodinných souvislostí, může odhalit předky až čtyři sta let zpět.

Každá doba spojuje s hledáním předků jiné tužby a jiná očekávání. S klasikou občanskou genealogií – tedy rodopisem běžných nešlechtických občanů – se můžeme setkat ve větším měřítku až od konce 19. století. Velkou vlnu popularity rodopis zažil za první republiky. Za druhé světové války se o jistý smutný

V éře socialismu zůstal rodopis až na výjimky spíše doménou občanů v letech blízkých důchodovému věku. V současné době ale zažívá jednu ze svých vln renesance. Mezi genealogy tak dnes najdeme zástupce všech věkových skupin od sotva odrostlých dětí až po vetché kmetky, které lze obdivovat už jen pro ten

Hledáním předků se zabývá neustále poměrně stálá a úzká skupina genealogů neboli rodopisců. Jednak jde o ty, pro které je tato věda zdrojem obživy (tedy profesionální genealogové), kteří ale nemusejí být větším profesionálem než nadšenci – amatéři, kteří tomuto pátrání věnují osobní volno.

druh genealogie zasloužili nacisté a jejich rasové zákony. Dodnes mnozí z čtenářů mohou narazit mezi uchovávanými rodinnými dokumenty na takzvaný Ahnenpaß – doslova „pas předků“, který za trvání Protektorátu Čechy a Morava museli mít všichni státní zaměstnanci, aby doložili nežidovský původ.

fakt, že měli tu sílu se do archivu vůbec ve zdraví dostat.

Záleží tedy na každém, i na čtenářích magazínu KOKTEJL, zda se vydají pohodlnou cestou nákupu hotového produktu, nebo namáhavou, ale o to více vzrušující cestou odhalování rodokmenu.

2 Seite von 1

St. Sebaste (Tauf-)Matrik

des *St. Sebaste* Pfarramtes

in *Protivín* Kreis *Volhynien*

f. d. Ort *Protivín* No. *21 677*

geb. am *11. 8. 1877* in *Protivín* Nr. *18*

getauft am *16. August 1877* Religion *p. kath.*

Vorname(n): *Franz*

Familienname: *Volf*

Sohn des (i): *Johann Volf*

und der (i): *Rosalie Kalka*

Wohnort, Straße, Nr.: *Protivín*

Todesursache:

Obt. wann und wo:

3 Seite von 1

St. Sebaste (Tauf-)Matrik

des *St. Sebaste* Pfarramtes

in *Protivín* Kreis *Pisch*

f. d. Ort *Protivín* No. *26 442*

geb. am *20. 11. 1883* in *Protivín* Nr. *19*

getauft am *20. November 1883* Religion *p. kath.*

Vorname(n): *Elisabeth*

Familienname: *Johanna*

Tochter des (i): *Franz Johann*

und der (i): *Barbara Rusky*

Wohnort, Straße, Nr.: *Belkyneč*

Todesursache:

Obt. wann und wo:

4 Seite von 1

St. Sebaste (Tauf-)Matrik

des *St. Sebaste* Pfarramtes

in *Protivín* Kreis *Volhynien*

f. d. Ort *Protivín* No. *23 602*

geb. am *25. 11. 1867* in *Protivín* Nr. *19*

getauft am *25. November 1867* Religion *p. kath.*

Vorname(n): *Johann*

Familienname: *Volf*

Sohn des (i): *Johann Volf*

und der (i): *Rosalie Kalka*

Wohnort, Straße, Nr.: *Protivín*

Todesursache:

Obt. wann und wo:

4 Seite von 2

St. Sebaste (Tauf-)Matrik

des *St. Sebaste* Pfarramtes

in *Protivín* Kreis *Volhynien*

f. d. Ort *Protivín* No. *23 602*

geb. am *25. 11. 1867* in *Protivín* Nr. *19*

getauft am *25. November 1867* Religion *p. kath.*

Vorname(n): *Johann*

Familienname: *Volf*

Sohn des (i): *Johann Volf*

und der (i): *Rosalie Kalka*

Wohnort, Straße, Nr.: *Protivín*

Todesursache:

Obt. wann und wo:

5 Seite von 2

St. Sebaste (Tauf-)Matrik

des *St. Sebaste* Pfarramtes

in *Protivín* Kreis *Volhynien*

f. d. Ort *Protivín* No. *23 602*

geb. am *25. 11. 1867* in *Protivín* Nr. *19*

getauft am *25. November 1867* Religion *p. kath.*

Vorname(n): *Johann*

Familienname: *Volf*

Sohn des (i): *Johann Volf*

und der (i): *Rosalie Kalka*

Wohnort, Straße, Nr.: *Protivín*

Todesursache:

Obt. wann und wo:

Dost často ani netušíme, co máme doma za poklady. Samozřejmě co se týká dokladů po prarodičích a jejich rodičích atd. Můžeme tak narazit na dokumenty, které mohou mnohé osvětlit při sestavování rodokmene nebo jsou aspoň vypovídající o době, ve které naši předci žili.

RODOPIS A ŠAMANISMUS?

Co je vlastně tak přitažlivého na pátrání po předcích? Možná to přináší dnešní vykořeněná doba, kdy lidé mnohdy neznají ani své prarodiče (kdy se narodili, odkud byli, co v životě dělali), natožpak ještě starší předky. Rodokmen přináší možnost překlenout propast mezi současností a dávnou minulostí. Je to v podstatě něco jako indiánský totem. Ten znamená příbuzenství, dávného předka, ochranného ducha a také jeho viditelné symbolické zobrazení - totemový kůl. Přeneseně tak můžeme označit současné genealogy za šamany, kteří udržují povědomí o rodu tvorbou rodokmenu (totemu).

SYNDROM PŘEDKA Z FRANCIE

V Česku je spousta rodin, které uchovávají tradici v podobě prapředka z Francie (Itálie a podobně) - říká

Moralitätszeugnis

Mich. welchem vom gefertigten *Gemeindeamt* der Wahrheit gemäß bestätigt wird, daß *Marie Volf* sich jederzeit rechtschaffen, anständig und moralisch betragen hat und die vollste Achtung genießt, daher auch überall empfohlen werden kann.

Gemeindeamt am *Linien*, am *1. Januar* 19 *25*

Gemeindevorsteher

se tomu syndrom „předka z Francie“. Často se takové vyprávění spojuje s napoleonskými válkami a bitvou u Slavkova, kdy zranění Francouzi měli zůstat na Moravě, protože si všimli, jak švarné jsou Moravanky. Tyto mýty se však při poctivém bádání v naprosté většině případů prokáží jako vymyšlené. Totéž v bleděmodrém platí o šlechtických předcích. Proč tyto mýty vznikaly? A kdo je rozšiřoval? Snad šlo o snahu získat nádech výjimečnosti. Přesto můžeme říci, že mnoho obyvatel Čech skutečně má předky jiné než české národnosti a mnohdy ani o tom neví. Překvapivě mnoha obyvatelům České republiky koluje v žilách slovenská krev (což je mimochodem i případ autora těchto řádků) – důsledek společného československého státu.

BADATELOVY NOČNÍ MŮRY

Ožehavým tématem jsou pro rodopisce nemanželské děti a ještě více takzvané děti kukaččí. Zatímco u prvních se může jednat jak o děti, u kterých je otec „neznámý“, tak i o děti zrozené mimo manželství, přestože je otec znám, u kukaččích dětí se jedná o případ, kdy skutečný otec dítěte je někdo jiný než udává matka, tedy jiný než zapsaný v matrice. V dávných dobách bylo vzhledem k přísné náboženské morálce jen velmi málo nemanželských dětí. Jako příklad si můžeme uvést údaje z nejstarší matriky farnosti Vlněves u Mělníka z let 1670 až 1693 (manželských dětí 1379, nemanželských 46), a z následující matriky z let 1694–1715 (manželských dětí 1184, nemanželských 43). O sto let později byl v matrice sousední farnosti Bechlín pro obec Horní Počaply z let 1784–1841 ještě nižší poměr (asi 770 narození, z toho 17 mimo manželství). Přestože se ve většině matrik u nemanželských dětí neuvádějí jména otců, najdou se i výjimky. Zda farář vycházel z tvrzení matky, nebo si ho ověřoval u označených otců, není známo. Například v roce 1736 měla jedno takové dítě Kateřina dcera Jana Exnera, panského kováře v Dolních Beřkovících, jakožto „zmrhaná po Karlu Pinkertovi z Chcebuze, svobodným toho času, bývalém písaři kancelářským v zámku dolnobeřkovickém“.

poznámek následujících po zápisu nového hospodáře Jana Hlouška, popisující chování jeho matky a vdovy po jeho otci zemřelém Vítovi Hlouškovi ze vsi Čakovice v roce 1740:

Posledně pro paměť bud, že táž Magdalena po nebožtíkovi Vítovi Hlouškovi zůstala vdova, neohlížeje se na to, že již osoba 65letá jest a chvála bohu pěkný prostředky v rukou, jakož i z výminku, odkud počestně živa býti má, z pouhé prostopášnosti se za Jana Kasalického do Hojetic pohoršlivě vdala, jsa od toho sváděna, že své po vdavkách dychtivosti jako zmámená, od svého ji škodlivého předservzeti rustoupiti nechtěla. a proto ten ji zapsaný výminek se docela anuliruje, což se nejhůř pro děti stalo, že ona to co na hotovosti měla, všechno promrhá a jim čehož se odedávna těšili, nedochová.

Pramen: Gruntovní kniha vsí Malý a Velký Brázdím, Polerady, Nová Ves, Čakovický, Jitřice a Záruhy z let 1716–1805, uloženo v SOA Praha-Chodovec, OS Brandýs n/L, sign. 8, folio 263 a násl.

vodní zápis nejstarší matriky farnosti Brožany nad Ohří z roku 1664, kde kněz alibisticky uvádí důvody možné budoucí neúplnosti matriky:

Poznamenání křtů a oddavků od léta přine 1664 počatý za kněze Jiřího Popelky faráře brožanského. Jestli jeden anebo druhý křest snad zde zapsaný nebude, to se stalo z nepřítomnosti pana faráře nebo že hned z neobanlivosti otec některý s kmotry v domě farním se staviti opominul, aby zapsaní byli. Pokud by pak k J.N. V. I. S. I. L. I. přáti mělo, bezpochyby kmotrové zdejší sami pamatovati moci budou.

Pramen: Matrika narozených f. Brožany, uloženo v SOA Litoměřice, fond Sbirka matrik Severočeského kraje, sign. 15/1.

Počet nemanželských dětí začal výrazně stoupat v druhé polovině 19. století a samozřejmě ve století dvacátém. Dnes se rodí mimo manželství už třetina dětí. Společnost nebyla k ženám, které měly děti bez otců, nijak shovívavá, naznačují to i záznamy o takových matkách v matrikách: například dáma (17. st.), madam (17. st.), zmrhaná (nejužívanější), zkurvená (17. st.), inhonesta (lat. nepoctivá) nebo třeba virgo deflorata (lat.).

Zatímco první případ je pro genealoga jen nepříjemným zádrhelem, kdy v nejhorším přichází o možnou rodinnou linii, kukaččí děti jsou hotovou katastrofou. Zapijeme-li do všeho trochu statistiky, zjistíme, že v určité generaci bychom vlastně statisticky nesledovali pokrevní posloupnost, ale posloupnost geneticky zcela cizích lidí.

Každý genealog si tento fakt uvědomuje, ale zároveň se mu podvědomě brání. Při sestavování rodokmenu tak pracuje s fikcí, že matka byla svému manželovi vždy věrná. Pro udržení psychického zdraví doporučujeme totéž.

Pro čtenáře, kteří více věří starému latinskému úsloví „Matka je vždy jistá, otec

český ekvivalent v podobě slova **rodopis**.

Podle sociologů je z narozených dětí asi tak **deset až patnáct procent kukaččích**, tedy takových, u kterých jsou jiní rodiče, než se z jakýchkoliv důvodů oficiálně uvá-

dí, některé odhady mluví dokonce o dvaceti až třiceti procentech.

Dva zákony důležité pro genealogii: č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení.

reprofoto: Marek Wágner

• **Genealogie** (řec. génos, lat. genus = rod) – pomocná věda historická, zkoumající vztahy mezi lidskými jedinci, vyplývající z jejich společného rodového původu. Kdo by se nespokojil s latinským označením, může pak užívat

Republika Československá
Okres politický: Litoměřice
Okres soudní: Litoměřice

Litoměřice
Fara: Římsko-katolický farní úřad
CIRKVICE p. Sebzubín

Křestní a rodný list

Testimonium baptismale

Knihy pokřtěných: 13. svazek: 65. list: 9/19

6. VIII. 1939, t. j. dne 6. srpna 1939

Den, měsíc a rok narození	léta: tisícího 20. stého	řádek: 16. srpna 1939
Iméno křtícího	Josef Perner, farář	
Iméno křestní	Ludmila	
Náboženství	římskokatolické	Pohlaví mužské – ženské
Místo narození	Braná č. 40	Okres politický: Litoměřice soudní: Litoměřice
Otec	Rudolf Müller, bez výměny, placený Braná č. 40 okres Litoměřice, narozený 15. 11. 1908 v Lití-Krávném Běštině. Oddán dne 24. 10. 1942 v Lití-K. úřadu	
Matka	Marie Volfová, s. m. katolická, asistentka knihovny, lékařce, Braná 40 narozená dne 6. června 1913 v Protivíně	
Kmotrové	Olga Brimichová, Braná 40. Anna Šebotková, z. Štěpánková	
Porodní asistentka		
Poznámka		

Na důkaz toho můj vlastnoruční podpis a úřední pečť.
Římsko-katolický farní úřad
CIRKVICE p. Sebzubín
dne 21. května 1946.
Podpis: J. Müller, far.

nejistý“ (i když při úrovni dnešní vědy a medicíny se už ani na tohle nedá spo-lehnout) a chtěli by mít větší jistotu, že se vydali „cestou vlastní krve“, bude lepší, když zaměří své pátrání na mateřskou li-nii. Musí však počítat s tím, že si volí ces-tu relativně nejobtížnější.

NEJDŘÍVE PROHRABTE ZÁSUVKY

Čím začít? Shromážděte co nejvíce pí-semnosti osobního charakteru – rodné listy, dopisy, fotoalba, úmrtní a svatební oznámení. Pak se obraťte na žijící pří-buzné, aby se podívali po stejných doku-mentech i oni. Vyplatí se i usednout nad staršími fotografiemi s pamětníky. Snazší práci budou mít ti, kteří už podobného pátrače v rodině měli nebo dokonce vlast-ní rodinnou kroniku.

Co možná naši čtenáři nevědí, je skutečnost, že úmrtní matriky díky reformám císaře Josefa II. z konce 18. století obsahují i kolonku „příčina úmrtí“. Přesto se s příčinou úmrtí – například mor, násilná smrt či sebevražda – ojediněle setkáme i ve starších matrikách. Mnohem více však o příčině úmrtí (než například oblíbený „psotník“ nebo „věkem sešlý“) vypovídají

PARAGRAFY V AKCI

Činnost genealoga ovlivňují v současné době nejvíce dva zákony, kterými jsou zákon o archivnictví a spisové službě z roku 2004 a zákon o matrikách, jménu a příjmení z roku 2002.

Zákon o matrikách rozděluje všechny matriční knihy lidově řečeno na živé (uložené na matričních úřadech) a mrtvé (uložené v státních oblastních archivech). Rozhodující pro to, kdy se živá matrika stává mrtvou, není doba jejího založení, ale posledního záznamu. Teprve od toho okamžiku se začíná počítat doba, po kterou musí být matrika ještě uložena na úřadě – pro knihu narození je to sto let, pro knihu manželství a také knihu úmrtí „jen“ sedmdesát pět let.

Uveďme si ale raději příklad - matriční úřad provádí dejme tomu zápisy do knihy úmrtí, poslední zápis provede v roce 1940 (knihu uzavře a začne psát do nové). Z toho vyplývá, že tato matrika by měla být odevzdána do archivu v roce 2015. Přístup do živých matrik je samozřejmě omezen, a to zejména kvůli ochraně osobních údajů žijících osob. Základním pojmem v této souvislosti je rodina. Tu ale zákon poměrně nelogicky (co se týče linie přímé) omezuje jen na rodiče, prarodiče a opačným směrem na děti a vnuky. Pokud se tedy budete zajímat o data svého pradědečka, budete se muset na matriční úřad vydat se svým

Projektorát Böhmen und Mähren.
 Projektorát Čechy a Morava.

Bezirksbehörde:
 Okresní úřad - Magistrát: *Přibor*

Bezirksgericht:
 Okres soudní:

Nr. Exh. 274.
 C. j.

Trauungsmetrik:
 Metriky oddávých: *Přibor* Buch: *Kaňka*

Blatt: 118 Post-Nr.:
 List: Číslo řadové:

Erzdiesce:
 Arcidiecése: *ung.*

Vikariat:
 Vikariát: *Přibor*

Pfarre:
 Fara: *Přibor*

Trauungs-Schein
 Oddací list

Tag, Monat u. Jahr
 der vorgenommenen
 Trauung
 Den, měsíce a rok
 oddávok

Am
 Dne *2. III. 1840*

im Jahre: Ein Tausend
 léta: tisíců *acht*

d. i. am
 t. j. dne *proden*

Hundert
 stůho *nezig*

Vor- und Zuname,
 Stand-, Wohn- und Ge-
 urtsort, Haus-Nr., ehe-
 maliger Wohnort, Haus-
 Nr., Bezirksbehörde;
 Vor- und Zuname und
 land der Eltern, deren
 Wohnort, Haus-Nr. und
 Religion

Bräutigam
 Ženich

sind getraut worden:
 byli oddáni:

Braut
 Nevěsta

Jméno a příjmení
 volání, obydlí, místo
 rození, okres soudní a
 není úřad; jméno, pří-
 jmení a stav rodičů,
 či jejich a nábožen-
 ství

Religion
 Náboženství

Stand
 Stav

Alter
 Věk

mender Priester
 kdo oddával

Stande
 stav oddávok

Verkündigung
 geschah
 kdy staly se

anmerkung
 poznámka

Urkund dessen die Unterschrift und das Siegel des Pfarr-Dekanal-Amtes.
 Na důkaz toho stál zde podpis a pečeť farního-děkanátního úřadu.

Dekanal-Amt in
 děkanýský úřad v *Přibor*

26. März 1840

1940

Druck und Verlag von C. A. T. Böhmisch-Mährische Druck- und Verlagsanstalt in Prag
 Tiskem a nakl. C. A. T. Čechomurských akciových tiskárny a vydavatelství v Praze.

60.000 41000

foto: archiv Ludmily Veselé

Některé doklady příliš neztratily na aktuálnosti ani v dnešní době, jen na jejich způsobu záznamu se projevil zub času. Stejně tak jsou na tom staré fotografie. Ale řekněte, nepřipadají vám přece jen romantičtější než ty dnešní?

e zápisu nového hospodáře Václava Fajery, který se přiznal k čerstvé vdově, obsahujícího i popis skonu předešlého hospodáře Tomáše Týleho:

*Léta Páně 1765 dne 10 Octobris při držaných soudech
gruntovních. Skrze rychtáře a celou obec na kanceláři He-
ho) Vysoce) Osvícené) Knižeci) Mllosti) předneseno,
kterak Tomáš Týle do poli s flintou jedouc pytláčiti neb
zvěř stříleti minic, takovou sobě doma nabil a do šosů ka-
bátu. Skryti chtic, však nicméně nenaděje se, že by jeho to
neštěstí potkati mohlo, když tak jemu mimo vsi naděje
flinta spustila, a celý nábytek do krku vrazila, a tudý živo-
bytí jeho skončení vzalo...*

Pramen: Gruntovní kniha vsi Bříza na panství Roudnice nad Labem,
uloženo v SOA Litoměřice – pracoviště Žitenice, fond US Roudnice n. L., inv.č. 185, folio 88.

reprofoto: Marek Wágner

rodičem. Díky reformám císaře Josefa II. byla většina starších, takzvaných tripartitních matrik (obsahovaly všechny tři druhy zápisů) k roku 1784 ukončena, a až na výjimky byly zavedeny nové a odděleně vedené matriční knihy, tedy narození, manželství a úmrtí. Tedy dnes se už v podstatě nemůže stát, že by „živá“ matrika byla starší než z roku 1784. Bohužel, řada matrik (někdy dokonce založených už v roce 1784) je dodnes ještě uložena na matričních úřadech. Týká se to hlavně těch nejmenších obcí, kdy se matriční kniha zaplňovala velmi pomalu a dosud se čeká, než vyprší zákonem vyměřená doba, aby mohla být předána do archivu.

Zákon o archivnictví pak upravuje činnost archivů. Ukládá každému z nich zpracovat vlastní badatelský řád upravující i pravidla pro nahlížení do archiválií, jejich vystavování a pořizování výpisů, opisů a kopií. Zákon pamatuje i na situaci, kdy některé materiály ještě nejsou archivně zpracovány a tudíž jsou pro badatele nepřístupné. Tato situace nás může potkat zejména u fondů velkostatků. Badatel si však nemusí zoufat. Pracovníci archivu na základě jeho žádosti v přiměřené době archiválie zpracují a vyrozumí ho o tom. Pak už nic nebrání v cestě dalšímu studiu.

NEJDŘÍV DO MATRIKY

Jako naprostí začátečníci se na počátku svého badání spokojíme s informacemi získanými z matrik. Nejprve si ale ověříme, kde hledané údaje asi najdeme, tedy zda potřebujeme živé matriky a musíme se vydat nejdříve na matriční úřad, nebo zda zamíříme do jednoho ze státních oblastních archivů. Možná ale dokonce postačí posezení u počítače v teple domova.

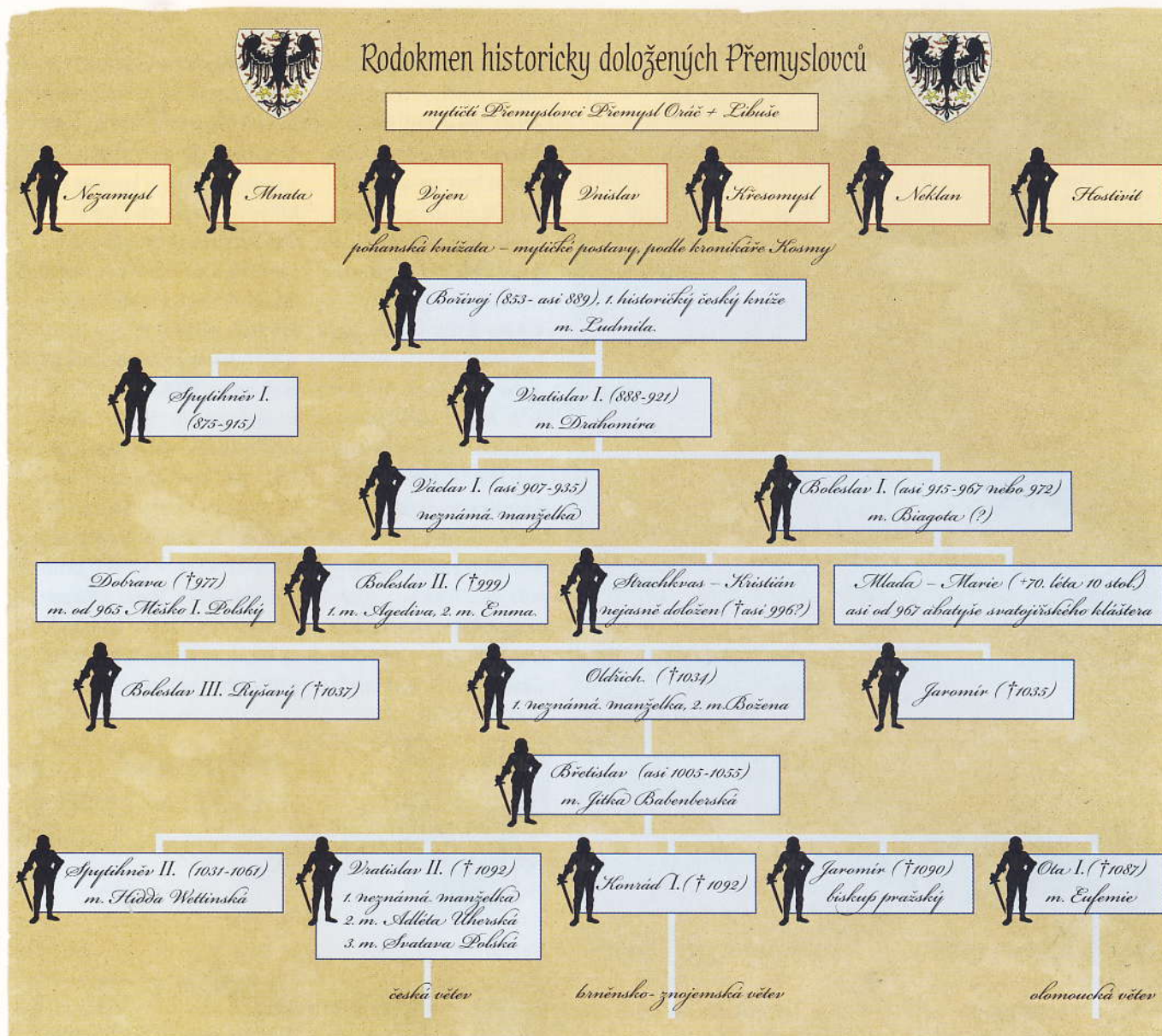
Který obecní úřad je matričním, se dozvíte na obci s rozšířenou působností nebo z internetu. Matriční úřad vám vydá matriční doklad, nebo vám povolí nahlédnout do matriční knihy, popřípadě do sbírky listin a udělat si z nich výpisy v přítomnosti matrikáře. Pozor – pokud se na matričních úřadech setkáte s úředníky, kteří nebudou vašemu zájmu nakloněni, trvejte důsledně na svých právech.

Návštěva matričního úřadu není nic, co bychom s radostí vyhledávali. Takže

a II.
par-
tri
ena,
od-
aro-
už
nat-
žel,
ých
ena
lav-
ční
sud
ená
vu.
uje
ich
vu-
ilii,
sů,
tu-
ou
pro
nás
at-
ra-
sti
uji
ni

ku
mi
ří-
dy
se
da
st-
st-
či

se
b-
ad
m
y,
si
e.
a-
u-
te
c,
te

zdroj: Vratislav Vaníček

pokud už máte doma rodné listy například dědečka, můžeme doufat, že vás návštěva tohoto úřadu mine a budete moci zamířit už rovnou do archivu.

A do kterého? Státní oblastní archivy v podstatě kopírují hranice bývalých socialistických krajů. Pro fondy velkostatků je dobré si ještě ověřit vrchnost, která panství vlastnila - tam nemusí být hranice kraje dodrženy. Například panství Lobkowiczů jsou soustředěna v litoměřickém archivu - pobočka Žitenice, přestože jen část z nich se nalézá na území bývalého Severočeského kraje. Ve státních okresních archivech jsou pak uloženy zejména fondy obcí a jiných institucí. Pokud byla vrchností pro některé obce města, jsou jejich písemnosti uloženy právě zde. Některé fondy se také nachá-

zejí v Národním archivu, například jde-li o císařské statky.

NEZAPOMEŇTE OBČANKU NEBO PAS

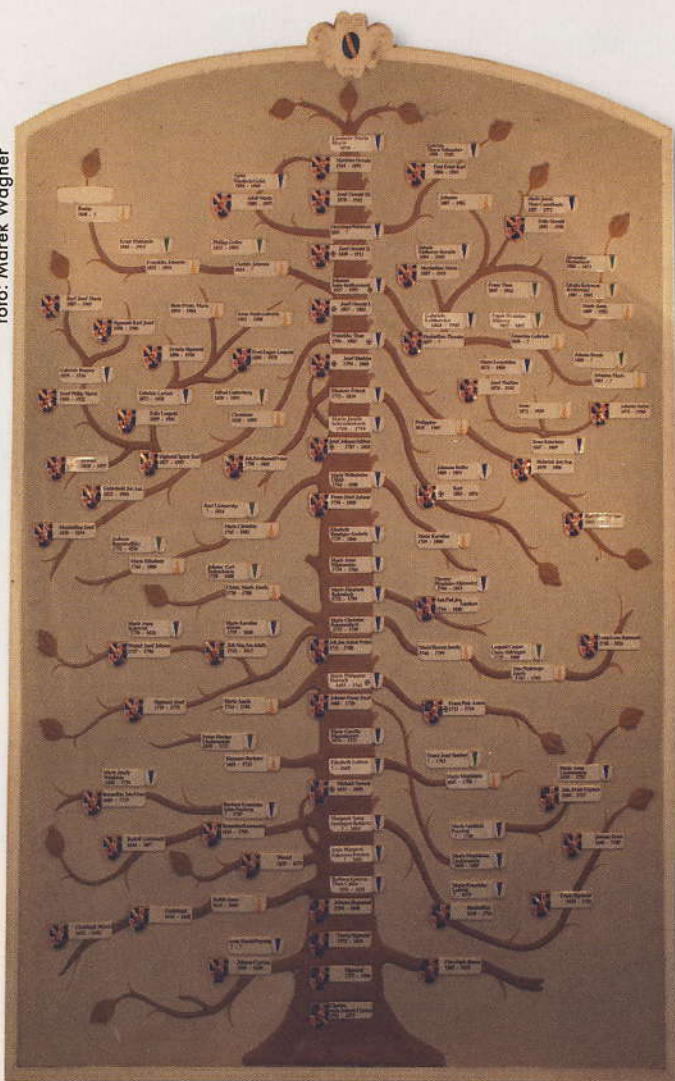
V badatelně archivu budete muset nejprve vyplnit badatelský list a prokázat se občanským průkazem, pasem nebo jiným osobním dokladem. Vhodné je také nejprve zjistit v badatelském řádu, zda není omezen počet archiválií, které si během jednoho dne můžete půjčit. Pokud nechcete vypadat jako naprostí ignoranti, tak se v badatelně chovejte slušně - tedy hlavně tiše, neobtěžujte další badatele nebo obsluhu svými problémy se čtením nebo překládáním textu. Archiválie si také zaslouží, aby se s nimi zacházelo opatrně, aby vydržely alespoň ještě dalších pár století.

Začínající rodopisec by se měl také při návštěvě archivu vybavit vzory písem, poznámkovým blokem, blanketním rodokmenem (kam bude doplňovat pro rychlou orientaci zjištěná data), může si přinést například i slovníky (ovšem každá slušná badatelna slovníky německo-český i latinsko-český má). Velmi progresivní pomůckou je pak digitální fotoaparát, případně notebook s genealogickým programem.

JDE TO I S BAČKORAMI

Současná doba ovšem umožňuje pátrat po předcích z pohodlí domova. Napomáhá tomu nastartovaný projekt digitalizace matrik. První a nejvýraznější vlašťovkou je Státní oblastní archiv v Třeboni, který jako první začal zve-

foto: Marek Wágner

• Autorem krásného barevného stromu života rodiny Thun-Hohensteinů v rodinné kryptě v Klášterci nad Ohří je **malíř Josef Bernášek**. Samotný rodokmen sestavil dr. Jiří Kynčl, který se po léta zabýval historií Klášterce a tím i zdejších Thun-Hohensteinů.

• Strom tvoří **porcelánové tabulky** s heraldickými jmenovkami členů rodiny, a počítá se s tím, že bude doplňován i v budoucnosti. Porcelán byl na rodokmen použit proto, že to byli právě Thunové, kteří v Klášterci kdysi koupili

továrnu na porcelán a založili tak věhlas zdejšího porcelánu. Pod značkou Thun se vyrábí dodnes.

• **Krypta** je součástí farního kostela Nejsvětější Trojice, který se začal stavět v roce 1665. Jako první sem byl pohřben stavebník chrámu Michael Oswald v roce 1694, v druhé polce 18. století se ale s pohřbíváním do krypty přestalo.

• V roce 1853 chtěla rodina kryptu přestavět s tím, že především zbuduje vchod zvenčí. Protože se do té doby již změnila pravidla pro ukládání mrtvých, zavázala se, že do krypty už budou ukládat jen balzamovaná těla zesnulých. Záměr přerušil velký požár města. Práce proto začaly až o tři roky později.

• Na jaře 1950 byla krypta zaplavena vodou. Rakve proto byly převezeny na hřbitov a sedm z nich uloženo v malé hrobce. O dalších dvou se

uvádí, že byly pohřbeny někde na hřbitově. Krypta zůstala prázdná a chátrala. Teprve na popud Jiřího Kynčla rozhodl na začátku 90. let městský úřad kryptu obnovit.

• Při opravě byla vyjmuta **kamenná deska s porcelánovými tabulkami** na čelní stěně krypty, kde byl kdysi původní vchod z presbytáře, a za ní byly objeveny **zbytky ostatků** některých členů **rodu Thunů** a cí-nové tabulky s údaji o nich.

• Krypta byla slavnostně **otevřena** pro veřejnost v roce **1993**.

• Nyní jsou zde uloženy některé **ostatky Michaela Oswalda** (1631-1694), který založil klášterecký majortát: Klášterec, Pětipsy, Benešov nad Ploučnicí, Žehušice a Markvartice), obnovil zdejší zámek a park a postavil kostel, **lebka Marie Philippi-ny**, rozené z Harrachu (1693-1763) a v kovových rakvích se nacházejí těla dalších sedmi členů rodiny.

Sigmund
1537 - 1596

Ciprian,
recte Johann Ciprian
1501 - 1573

řejšnovat oskenované originály. Pražský archiv dělá něco podobného, ovšem z nafocených mikrofilmů a zatím poskytuje nahlížení do nich jen v počítačích ve své badatelně. Výsledky postupné digitalizace litoměřického archivu jsou přístupny na stránkách americké církve mormonů.

Velký pokrok učinila oblast spadající pod Český úřad zeměměřičský a katastrální. Nejenže úřad na svých webových stránkách umožňuje nahlížet do současného katastru nemovitostí a katastrálních map, ale digitalizuje i starší mapy

- zejména kouzelně vypadající takzvané císařské otisky ze 40. let 19. století.

KROK ZA KROKEM

Pokud jste již nasáli atmosféru archivů, začínáte se orientovat ve starém písmu a matriky již nepostačí, je na čase zaměřit do fondů velkostatků. Zajímavé jsou hlavně pozemkové, respektive gruntovní knihy. Kdo má štěstí, že jeho rod držel stejný dům po staletí (a takové případy nejsou výjimečné), může během jediného dne získat velký rozsah informací, který poslouží i jako kontrola dosavadní práce v matrikách.

Za novějšími pozemkovými knihami vedenými od roku 1871 (případně 1874), které byly za socialismu zrušeny, se budete muset vydat na katastrální úřad. Ten z těchto dokumentů vyhotoví na požádání a za patřičné poplatky výpisy, opisy nebo kopie.

Souběžně si můžeme naplánovat návštěvu okresního archivu, kde budeme pátrat zejména po obecních kronikách a jiných písemnostech obcí (podle toho, co se zachovalo), školních kronikách, sčítání lidu od roku 1850 a po farních pamětních knihách. Pokud budeme mít

to štěstí, můžeme najít například seznamy přestupků, kde si můžeme vyhledat, jakých prohřešků se předkové dopouštěli (pytlačení, rvačka apod.).

NIC NENÍ TAK JEDNODUCHÉ...

Je ale mnoho záležitostí, které mohou badatele hezky zaskočit. Ve starší době nebo v oblastech, kde se mísily národnosti, se mohl měnit tvar příjmení. Zvláště složitější jména tak mohou mít téměř nekonečné množství různých podob - typickým příkladem může být příjmení Cinibulk. Mnohost tvarů jednoho příjmení (ať už v matrikách či třeba gruntovních knihách) nebyla zapříčiněna tím, že by farář či úředník špatně slyšel nebo byl opilý, ale převodem slyšeného do písemné podoby. Často také docházelo téměř k otrockému překladu příjmení, pokud se do českého prostředí přistěhoval Němec (Freund = Přítel, Schuster = Švec) nebo naopak. Pokud obec postihla germanizace nebo se jméno různě upravovalo do jednoho z obou jazyků, byl postup opačný (Moudrý = Mauder, Tomík = Dominke).

Co třeba také příjmení Petřík (případně Petrž). V němčině má koncovka „sch“ u jména zdobňující význam - například Pepsch (= Pepík), Petrsch (= Petřík). A jeden takový Petrsch se přistěhoval v roce 1694 z Levína na Úštěcku do vesnice Břízy pod horou Říp - najednou z něj byl Petřík, časem se však přesto ujal zvláštní tvar vycházející z německého předobrazu - Petrž.

Tvar příjmení se také měnil, jak se lidé stěhovali po kraji. Můžeme uvést další reálný příklad - ve Vetlí u Roudnice nad Labem žila rodina Niců (Nicz), v průběhu 18. století někteří členové doputovali do jiných vsí a tu najednou vidíme, jak se z nich onde stali Ničové, Nejčové a jinde zase Nickové.

Určitým magickým mezníkem pro badatele je v podstatě konec třicetileté války, který je zhmotněn ve formě berní ruly. Po třicetileté válce se obnovily matriky a do zpusťovaných krajů se začali stěhovat noví obyvatelé. Hýbalo se celé české království. Příkladem může být dosídlení vsí Račiněves a částí Straškova a Vražkova na panství Roudnice nad Labem, které je zdokumentováno v gruntovní knize. Na začátku této gruntovní knihy se nalézá unikátní

soupis hospodářů a jejich rodin z roku 1672 se zmínkou o jejich původu - najdeme tu bývalé poddané více jak patnácti různých vrchností, kteří se sešli z území celých Čech - například z Malé Bářtě, Uhů, Domažlic, Zduchovic u Kamýku nad Vltavou, Kněževsi u Rakovníka, České Kamenice, Mladé Boleslavi, Tábora, Obříství, Přestic, Českých Budějovic, Bukovan u Konopiště, Boru, Rohozce a dalších.

ZAČAROVANÝ KONEC 18. STOLETÍ

Na otázku, jak hluboko do minulosti půjde vyhledat předky konkrétní osoby, nelze dát nikdy dopředu přesnou odpověď. Zkusme počítat. Vezměme průměrný odstup každé z generací kolem 33 let. Pokud budeme počítat s průměrnými podmínkami, tedy existencí matrik a pozemkových knih zhruba od konce třicetileté války, můžeme se dostat u člověka narozeného v roce 2000 minimálně k deseti generacím předků. Od průměrného cílového roku 1650 si v případě, že máme dostatek archiválií nebo naopak nedostatek, můžeme přidat nebo ubrat asi dvě až tři generace. Pokud budeme mít to štěstí a nastane extrém, že naši předkové byli z jedné vsi, lze postupovat velmi rychle a během jediné návštěvy archivu vyzískat několik generací.

Druhým extrémem jsou předkové z několika krajů Čech či dokonce z jiného státu - nejčastěji ze Slovenska, Maďarska, Polska, Ukrajiny, Německa nebo dnes již z více exotičtějších destinací - badatel pak má o zábavu postaráno na celý život (ne-li ještě i jeho potomci).

Druhým „magickým“ obdobím na cestě ze současnosti k roku 1650, kdy se badatel dostává často do slepé uličky - tedy najednou ztratí stopu - je konec 18. století. Matriky se najednou stávají až příliš stručné, zatímco obyvatelé se naopak po zrušení nevolnictví začali dost stěhovat. Napomohl tomu i nárůst vrstvy chudších obyvatel - podruhá nebo ještě chudších bezzemků (nádeníků). Tady při bádání často nepomohou ani gruntovní knihy. Učiněnou noční můrou pro rodopisce je ale předek pastýř, šafář a podobně - protože ti se často každých pár let přesouvali po celém kraji z jednoho vrchnostenského dvora do jiného

a jejich stopování znamená procházení všech matrik v širokém okolí.

Pokud tedy genealog překoná doslova mnohdy začarovanou hranici konce 18. století, dostává se do období, kdy k pátrání v matrikách musí již bezpodmínečně přidat bádání v gruntovních knihách, sirotčích registrech a archiváliích jednotlivých panství. Kupodivu je však hledání předků v tomto období relativně snazší, protože obyvatel bylo méně a další generace měly svůj původ v podstatě jen v rodech sedláků, chalupníků, respektive měšťanů. To je také důvod, proč lidé v devadesáti devíti procentech případů zjistí, že se některý z jejich předků zabýval fádním povoláním jako je zemědělec, krčmář, mlynář, kovář či jiný řemeslník. Jen dostatečné hospodářské zázemí totiž zajišťovalo pokračování rodu.

VŠICHNI JSOU PŘÍBUZNÍ

Zpočátku se tedy při hledání předků dá postupovat velmi rychle. Během pár návštěv archivu lze dohledat až desítky předků. Někdy postačí návštěvy jediného archivu. Postupně bude nově zjištěných předků ubývat a pokud nadšení pro genealogii nevyprchá, po několika letech této záliby budete rádi, když svou sbírku jednou za čas obohatíte o další vzácný exemplář jednoho ze svých prapraděů. Objev dalšího předka nebo rozlousknutí opravdu výjimečně neřešitelného „záky-su“ však přinese o to větší uspokojení. Vůbec pak není od věci spojit se s dalšími genealogy, kteří hledají ve stejném regionu. Mnohdy významně pomohou nebo vy pomůžete jim. Jistě si pak ověříte pravdivost rčení: „Pochází-li předkové dvou osob z jednoho regionu, jsou na devadesát devět procent příbuzní, jen je potřeba potvrdit, jak moc vzdálení!“

Mgr. Martin Pech

* 1978 v Ústí nad Labem, v r. 2002 absolvoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, v současné době pracuje jako ved. územního oddělení dozoru na MV ČR. Od mládí se intenzivně zabývá rodinnou genealogií i genealogií regionu Podřipska a Mělnicka, mezi záliby patří příroda, turistika, fotografie, výpočetní technika.

Hledání rodových kořenů si Helena Voldánová změnila z koníčka v povolání a šestý rok pomáhá hledat původ především české klientele. Jako genealogická badatelka je členkou správního výboru České genealogické a heraldické společnosti v Praze a podporuje činnost občanského sdružení Genea. Je ale vůbec dobré znát svůj rodokmen?

Někdy rozhodlo, co slyšel farář

Těch důvodů pro ano může být povíce-
ro. Jedním z nich je například uspořá-
dání pozůstalosti. Pak přicházejí lidé,
kteří zakládají novou rodinu a zajímají se
o své starší příbuzné, které neměli z růz-
ných příčin možnost poznat. Také se
setkávám s tím, že si někdo chce ověřit
rodinné historky vyprávěné po celé gene-
race o tom, odkud přišli předci, jakého
byli původu, či kde se vzalo jejich zvláštní
příjmení," říká Helena Voldánová.

**Potřebuje genealog pevné nervy? Na-
příklad při úředních jednáních, při vy-
hledávání dat v archivech?**

Trpělivost určitě potřebuje. Ale musím
říci, že z mého pohledu je to práce napí-
navá až detektivní, kdy se sbírají střípky
informací a sestavují se do mozaiky his-
torie. Spíše než pevné nervy je ale důleži-
tější ovládat němčinu a latinu, umět číst
stará písmena, neboť i na písmu je znát vý-
voj, stejně jako u jazyka. Také je nutné se
orientovat v uložení archivních materiálů,
stejně jako dodržovat badatelskou etiku.

**Nějak si nedovedu představit, že to
je napínavá práce?**

Když máte k jakékoli práci vztah, není
pro vás všední a nudná. My jsme takoví
blázni, kteří běhají po hřbitovech nebo
zvoní na cizí lidi. Genealogie je posedlost.
Ale dost časově náročná, protože je třeba
si uvědomit, že každé zpracování rodo-
kmenu je originální, každá rodina přináší
něco nového o pohybu ve státě, o povolá-
ních v dané době. Prostě o životě.

**Předpokládám, že i samotné vyhle-
dávání má svá specifika.**

Určitě. Třeba selská rodina žijící na jed-
nom místě na gruntě se vyhledává dobře
oproti rodinám sklářů, cihlářů, učitelů či
hajných, kteří neustále měnili působiště.

**Jak hluboko se dá při pátrání po
předcích dostat do historie?**

Začnu možná trochu ze široka. Zpraco-
vání rodokmenů nabízí několik možností
rozsahů. Rodokmen přímé linie předsta-
vuje průměrně deset až třináct generací

zpátky, což je přibližně čtyři sta let. U tak
zvaných vývodů z předků se vyhledávají
základní manželské dvojice čtyři až pět
generací zpět. U rodokmenu se vyhle-
dávají větve nesoucí stejné příjmení, což
může být i osm set členů rodiny. Napří-
klad jedno mě bádání po příbuzenstvu se
stejným příjmením představovalo knížku
o dvou stech stranách.

**Dají se z archiválií zjistit i některé
další údaje, než jsou jen příbuzenské
vztahy?**

Základní strom se dá samozřejmě do-
plňovat dalšími údaji, které lze najít ve
státních okresních archivech v záznamech
měst, obcí, škol, cechů nebo farností. Za-
jemavé bývají pozemkové knihy, kde se
můžeme dočíst i ty nejmenší podrobnosti
sepsané ve svatební smlouvě, jaké povin-
nosti mají děti vůči rodičům na „vejminku“
a podobně. Například v popisech nemovi-
tostí lze narazit na krásnou češtinu. Dneš-
ní slovo nemovitost bylo specifikováno ja-
ko - všechno, co hřebem přibito a hlinou

● **Rodokmen přímé linie** tvoří manželské dvojice a jejich děti, nejčastěji forma rodopisného bádání a základ pro další rozšířené bádání, tvoří ho až 200

záznamů a 8-10 generací, dle rodového příjmení (30-40 hodin práce).

● **Rodokmen tvoří manželské dvojice a jejich děti** a další po-

kračující větve rodu nesoucí příjmení (40-60 hodin práce).

● **Rozrod** tvoří manželské dvojice a jejich děti, další pokračující větve rodu nesoucí příjmení a další pokrevní větve od provdaných dcer (50-70 hodin práce).

● **Vývod** tvoří jen manželské páry bez dětí a to v počtu 8, 16, 32, 64 předků od vybrané osoby (30-50 hodin práce).

● Obvyklá **cena** se dnes pohybuje **od 10 000 Kč** (samozřejmě dle rozsahu a náročnosti může být vyšší).

vání archivních podkladů, ale hlavně řadu specializovaných programů. Také zkoušíme přes internet dohledávat naše žijící pokrevní příbuzné doma i v zahraničí. Národní archiv v Praze jako první začal poskytovat v elektronické podobě vzácné knihy, dokumenty a listiny či třeba katastrální mapy. Státní oblastní archiv v Třeboni jako první zveřejnil na internetu svůj fond matričních knih. Státní oblastní archiv v Praze jako první nabízí prohlížení matrik na počítači v badatelně. Elektronická podoba navíc zaručuje ochranu archiválií, takže je to cesta oboustranně výhodná.

Určité při tom bádání není nouze ani o kuriózní situace...

Právě mi vyprávěl klient, že na dušičky chtěl navštívit všechny hroby nalezených předků. Když zapaloval pozdě večer poslední svíčky, překvapila jej policie, které těžko vysvětloval, že dává tímto poctu svým předkům, kteří zde zemřeli před třemi sty lety. A není vykradač hrobů...

Humorně působí i některé záznamy o nemanželských dětech. V dřívějších dobách bylo až třicet procent dětí nemanželských, takže na takovéto zápisy se dá narazit poměrně často. Například, když farář namísto obligátního „otec neznámý“ dopsal jako svou vlastní poznámku – „otce vzal vítr, spadl z jahody“ či dokonce „utopil se na ledu“ (poznámka z roku 1850 – pozn. red.). Kuriózní je poznámka jednoho faráře k neznámému otci: „Já vím, že to byl hajný...“ Jak je vidět, už naši předci měli smysl pro humor.

pomazáno... Jsou to opravdu nádherné záznamy, které se k rodokmenu přidávají, stejně jako staré rodinné fotografie, školní vysvědčení, korespondence...

Využíváte ke své práci moderní vědu? Tím mám na mysli třeba testy DNA?

Společnost Genomac nabízí základní genetický výzkum. Jako Středoevropané jsme směskou ras, přičemž základní zařazení je možné provést podle skupin, jako třeba Jihoevropan, Kelt atd. Z výzkumu této společnosti je zajímavé pozorovat, jak se Evropa po genetické stránce proměňuje. Nás, genealogy, zajímá, po kom má konkrétní osoba své charakteristické vlastnosti, jako třeba nadání pro hudbu, malování, historii, techniku. V této souvislosti mě napadá případ, kdy povoláním klienta bylo zpracování železa, a aniž by to tušil, jeho předci žili na Hořovicku a věnovali se naprosto stejné činnosti.

Co zajímá ty, kteří se na vás obrazejí, především?

Dost často vzniká, vývoj a význam jejich příjmení. Ta mají samozřejmě svou historii, vyvíjela se z přezdivek, povolání, vlastností lidí, jejich místa původu, ale také jde o názvy věcí, zvířat či rostlin. Často se objevují příjmení německého původu, některá již počestněná nebo pozměněná vývojem jazyka. Dost zábavné je, že k určitým modifikacím docházelo i při nahlašování jména. Záleželo i na tom, kolik bylo farářů let a jak slyšel (smích). Tak se třeba z Pajera mohl stát Bajer apod.

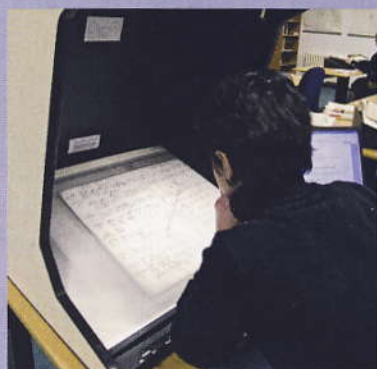
Na jaké narazíte překážky?

Přístup k informacím v matričních knihách uložených na městských a obecních úřadech je v současné době ztížen novelou zákona o matrikách. Nový zákon vymezil možnost nahlédnout pouze na tři generace přímé linie vlastních předků. Zákonodárci nebrali zřetel na genealogické bádání, získání podkladů pro dědická řízení, bádání za účelem získání informací pro vědecké účely genetiky a demografie či sepsání životopisů významných osobností našich dějin. V rámci ochrany osobních údajů je úplně uzavřen přístup do Centrální evidence obyvatel.

Počítače v mnohém usnadňují práci, platí to i pro genealogii?

To každopádně. Pro genealogy nabízí počítač nejen pomoc při vlastním zpracování

PROJEKT GENEALOGIE

● Jde o **soupis matrik**, je první etapou tvorby databáze o zdrojích genealogických informací.

zván jako nekomerční a veškeré informace získané spoluprací s dobrovolníky a se státní správou jsou

● Databáze může obsahovat jednotný soupis matrik uchovaných v archivech České republiky. Součástí je **přehled míst**, doplněný o zaniklá nebo přejmenovaná místa.

● Projekt je organi-

zpřístupněn **veřejnosti zdarma**. Přesto pro nezbytné technické práce hledá občanské sdružení Genea, které se projektem zabývá, finanční podporu.

● Projekt funguje v úzké spolupráci s Českou genealogickou a heraldickou společností v Praze, Moravskou genealogickou a heraldickou společností v Brně a řediteli státních oblastních archivů.

● Více na www.genea.cz, www.genealogie.cz nebo na www.genomac.cz